ŠKÁLA ODVAHY K CESTOVÁNÍ

Kateřina Kasalová, Michal Kraft, Marie Kratochvílová, Markéta Podolská, Matěj Štěpánek

Odvaha k cestování

V současné době se cestování stává každodenní záležitostí. V posledních dekádách se díky technologickému pokroku a ekonomickému růstu zpřístupnilo pro většinu lidí cestování do zahraničních destinací, ať už pracovního či rekreačního charakteru. Během cestování se mimo jiné projevuje odvaha jedince překonávat různé překážky nebo události, které v domovském prostředí nemusí potkat.

Osobní odvaha může být charakterizována jako jednání, které překračuje subjektivní limity daného jedince (Pury & Kowalski, 2007). Jiné definice doplňují, že odvaha je takové jednání, které může být považováno za obdivuhodné a přesahuje vlastní zájem individua (Rate, Clarke, Lindsay & Sternberg, 2007). Na odvahu můžeme nahlížet i jako na povzbuzující činitel k růstu osobnosti jedince nad jeho vrozenou sebezáchovou (Goud, 2005).

Odvahu v našem testu pojímáme jako vlastnost osobnosti, která se vyznačuje i mírou schopnosti čelit strachu z neznámého prostředí, náročným situacím zapříčiněným přírodními či jinými katastrofami a událostmi před rozhodnutím vycestovat nebo v průběhu cestování. Strach můžeme popsat jako cit záporného charakteru, *„který vzniká v nebezpečných situacích, v nichž je ohrožena sebezáchova či duševní integrita“* (Plháková, 2008, s. 405). Vycházíme ze všeobecně uznávaného konceptu strachu a to, že se na rozdíl od úzkosti váže na konkrétní situaci, objekt či osobu. Odvahu v našem testu výsledně odvozujeme z míry strachu, který prostřednictvím tvrzení v jednotlivých položkách testu může být u respondenta vyvolán.

Tvorba položek

K měření odvahy v našem testu jsme nejprve stanovili seznam nepříjemných a neočekávaných situací (přírodní katastrofy, terorismus, neznámé prostředí či nebezpečná zvířata, cestování o samotě či ve skupině …), které mohou v respondentovi vzbudit strach či touhu po dobrodružství. Nadále jsme zahrnuli i dimenzi spontánnosti či plánování cestování. Následně jsme pomocí tohoto výčtu sestavili dvacet situací či tvrzení, do kterých se měl respondent přečtením vžít.

Všechny položky jsou formulovány oznamovací větou v první osobě. Respondent u každého tvrzení podle svého osobního nastavení uvádí na pětistupňové škále (Likertova typu) míru souhlasu s tvrzením.

- Škála: rozhodně nesouhlasím – spíše nesouhlasím – nevím – spíše souhlasím – rozhodně souhlasím

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Jednotlivé stupně škály jsou bodovány od jednoho do pěti bodů. Jeden bod odpovídá položce "rozhodně nesouhlasím" a pět bodů položce "rozhodně souhlasím". Celkem jedenáct položek je inverzních.

Jednotlivé položky obsažené v testu:

1. V destinaci, kam mám za pár dní letět, jsou záplavy. Přesto odjedu.
2. Považuji se za dobrodružného cestovatele.
3. Jezdím rád do exotických zemí.
4. Obvykle si na dovolenou nezajišťuji ubytování, řeším to až na místě.
5. Během mého pobytu v zahraničí se v blízkém okolí odehrál teroristický útok. Odjedu obratem zpět do své země. (inverzní)
6. Obvykle si dovolenou důkladně plánuji více než 6 měsíců dopředu. (inverzní)
7. Vyhýbám se zemím, ve kterých je nestabilní politická situace (migranti, náboženské nepokoje, vojenský převrat…). (inverzní)
8. Obvykle se na své dovolené účastním adrenalinových zážitků/sportů.
9. Mám obavy jezdit autostopem v cizí zemi. (inverzní)
10. Jako dárek jsem obdržel voucher na dovolenou. V zemi, kam mám vycestovat, je běžná sopečná činnost. Voucher bez obav využiji.
11. Mám zaplacenou vysněnou dovolenou a v dané destinaci je hlášena seismická aktivita. Dovolenou raději zruším. (inverzní)
12. S přáteli bych cestoval do zemí, které bych sám nikdy nenavštívil. (inverzní)
13. Na svých dovolených se držím doporučených tras. (inverzní)
14. Při výběru své dovolené zohledňuji hygienické standardy země a dostupnost zdravotní péče. (inverzní)
15. Bez cestovky ani ránu! (inverzní)
16. Na svých cestách bez obav jím místní speciality.
17. Pořádné cestovní pojištění je pro mne alfa a omega. (inverzní)
18. Rád vyhledávám opuštěná a tajemná místa bez turistů.
19. Bojím se exotických zvířat a hmyzu. (inverzní)
20. Turbulence, to je moje!

Výzkumný a standardizační soubor

Inventář sestávající z výše uvedených 20 položek jsme vytvořili v online podobě a poté jsme prostřednictvím sociálních sítí (zejména Facebooku a uzavřených skupin pro dotazníky na Facebooku) oslovovali respondety. Díky následnému šíření našeho dotazníku některými respondenty jsme do výzkumu získali další osoby. V našem případě se tedy k získání výzkumného a standardizačního souboru využilo metody příležitostného výběru, samovýběru a "sněhové koule".

Dohromady inventář vyplnilo 570 osob. Při čištění dat jsme se zaměřili na osoby, které inventář vyplnily nápadně rychle, což mohlo být známkou nedbalosti. U třech takových osob jsme zjistili, že si jejich odpovědi protiřečí a ze souboru jsme je vyřadili. Průměrná doba odpovědi vyřazených osob na jednu položku inventáře byla menší než 2 sekundy, přičemž tentýž průměr napříč celým souborem činil 8,3 sekundy.

Po odečtení třech osob čítal výzkumný soubor 567 respondentů, z toho 171 (31,16 %) mužů a 396 (69,84 %) žen.

Protože jsme neměli k dispozici přesné datum narození jednotlivých respondentům počítali jsme (vzhledem k blížícímu se konci roku), že všichni respondenti dosáhli toho věku, který by tento rok dosáhli. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí od 15 do 82 let. Kvantily věku vyšly pro dolní kvantil 23 let a horní kvantil 38 let. Průměrný věk respondenta činil 32,14 let a směrodatná odchylka byla po zaokrouhlení rovna 11 rokům.

Graf 1: Histogram jednotlivého zastoupení ve věkových kategorií

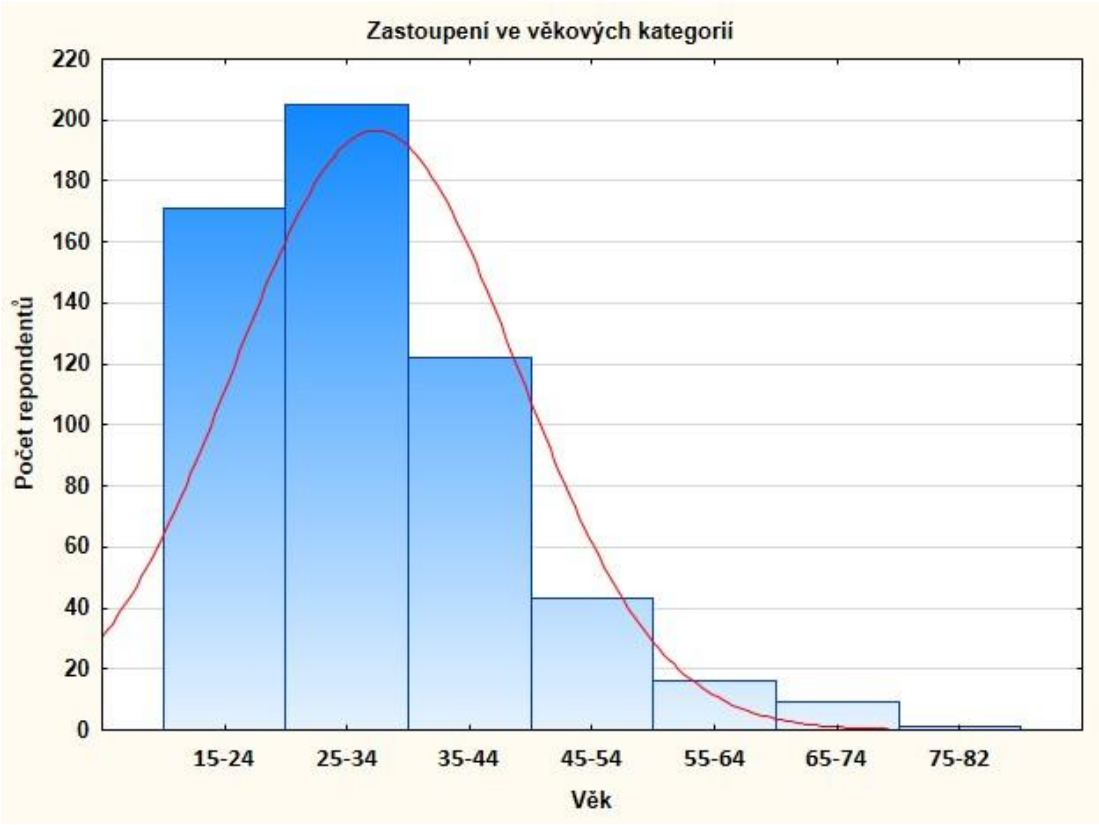

K určení věkových kategorií, jsme chtěli nejprve využít Stugersovo pravidlo (k=10,14), které nám doporučilo 11 kategorií. Takový počet nám přišel zbytečně velký, proto jsme po analýze datové tabulku uskupili respondenty do 8 věkových kategorií. Věkové kategorie jsou z krajů ohraničeny nejmladším a nejstarším respondentem výzkumného souboru.

Faktorová struktura inventáře

Faktorovou analýzou (metodou hlavní osy) jsme zjistili, že náš inventář obsahuje pouze jeden faktor, jak jde vidět z přiloženého sutinového grafu. Kromě prvního vlastního čísla se totiž vlastní čísla od sebe výrazně neliší, významný rozdíl je pouze mezi prvním a druhým vlastním číslem.

Při tvorbě položek jsme postupovali intuitivně a zahrnuli jsme do testu položky dvou typů: 1. postoj k nestandardní situaci a 2. spontánnost/plánování cestování. Rozdělení inventáře na tyto dvě dimenze tedy faktorová analýza nepotvrdila a inventář sestává pouze z jedné dimenze, kterou můžeme označit jako odvaha k cestování.

Graf 2: Sutinový graf

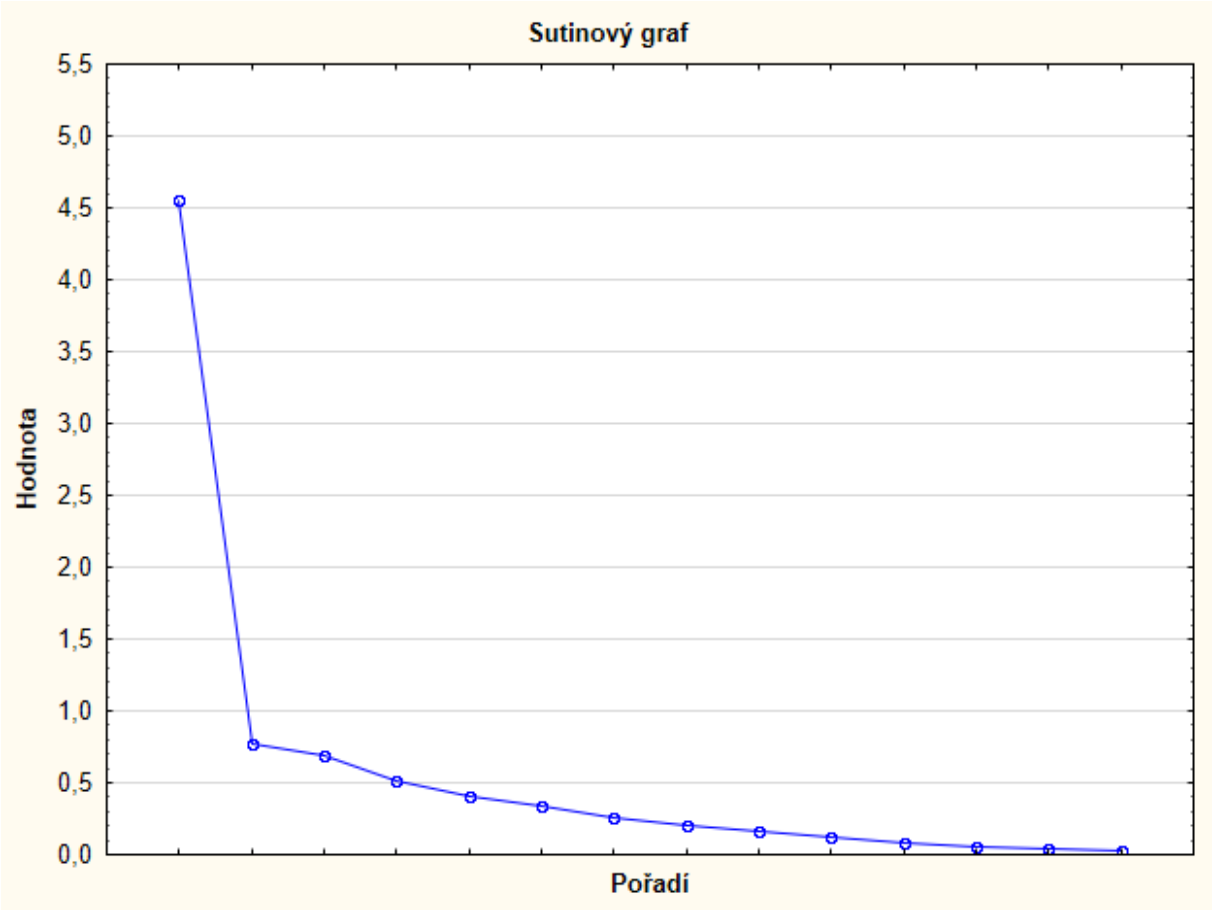

Analýza faktorové zátěže pak ukázala, že pomocí identifikovaného faktoru můžeme vysvětlit 22 % variability inventáře.

Testové škály výpočet hrubého skóru

Test jsme pojali jako jednodimenzionální metodu, která měří škálu **odvážnosti vůči cestování**. Žádnou položku jsme při bližší analýze nevyřadili a valná většina respondentů neměla s jednotlivými položkami problém v porozumění či odpovědi.

V našem testu převažovaly inverzní položky, proto jsme museli při počítání hrubého skóru u každého z respondentů u inverzních položek hodnotu odpovědi odečíst od čísla 6 a následně sečíst jednotlivé hodnoty všech položek. Tímto elegantním způsobem jsme získali hrubý skór jednotlivých respondentů.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Reliabilitu testu jako vnitřní konzistenci jsme určili pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Ten nabývá pro náš inventář hodnoty 0,83. Zároveň jsme zkontrolovali koeficient alfa po odstranění (viz tabulka 1). K nárůstu koeficientu by došlo po odstranění položek P6 a P12, ale pouze na hodnotu 0,84.

Položka P6 koreluje s celkem sice slabě, ale nezanedbatelně, rozhodli jsme se proto pro její zachování. Nejproblematičtěji se jeví položka P12 „S přáteli bych cestoval/a do zemí, které bych sám/a nikdy nenavštívil/a.“ Její korigovaná korelace s celkem je pouze 0,05. Položkou jsme chtěli vyjádřit domněnku, že osoba s větší odvahou k cestování se nebude obávat vyrazit na cesty sama.

Neformulovali jsme ji ale šťastně a může být obtížné položku pochopit. Také je možné interpretovat ji jiným způsobem, například: „Existují země, do kterých bych raději jel s přáteli.“ Taková interpretace už ale nemusí souviset s odvahou k cestování, ale třeba s tím, že do jinak nudné destinace bych raději cestoval s dobrou partou přátel apod. Je možné, že odpověď na položku ukazuje spíše to, zda respondent obecně preferuje cestování ve společnosti přátel. Položku jsme z inventáře nevyřadili, ale při dalších testech bychom ji doporučovali nahradit např. takto: „Nemám obavy cestovat sám/sama.“

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Tabulka 1: Vlastnosti položek

Položka	Korigovaná korelace celku s položkou	Alfa po odstranění
P1	0,46	0,83
P2	0,58	0,82
P3	0,43	0,83
P4	0,40	0,83
P5	0,43	0,83
P6	0,25	0,84
P7	0,45	0,83
P8	0,43	0,83
P9	0,43	0,83
P10	0,48	0,83
P11	0,47	0,82
P12	0,05	0,84
P13	0,57	0,82
P14	0,51	0,82
P15	0,38	0,83
P16	0,37	0,83
P17	0,26	0,83
P18	0,48	0,82
P19	0,43	0,83
P20	0,36	0,83

Stabilita v čase

Po první vlně testování jsme respondenty požádali o znovuvyplnění testu, abychom ověřili jeho stabilitu v čase. Minimální rozestup byl stanoven na 7 dní. Naši výzvu vyslyšelo 55 respondentů (42 žen a 13 mužů). Nejmenší rozestup mezi testy byl 7 dní, největší 19 dní a průměrný rozestup byl 10 dní. Korelace mezi dosaženými hrubými skóry z prvního a druhého testování (byl použit Pearsonův korelační koeficient) činila 0,86, což považujeme za uspokojivý výsledek.

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita metody

Kromě samotných položek jsme se respondentů ptali prostřednictvím otevřené otázky: *„V jaké nejvzdálenější zemi jste dosud byl/byla?“.* Vycházeli jsme z předpokladu/přesvědčení, že čím vzdálenější země, tím odvážnější povaha, neboť narůstající vzdálenost od domoviny může působit nebezpečně. Otázka byla v našem testu nepovinná, 74 respondentů ji vynechalo a sedm respondentů uvedlo údaj (např. „u babičky”, “nevím….“), který nebylo možné kvantifikovat. Výsledně jsme pracovali s 486 použitelnými odpověďmi. Jednotlivé státy jsme převedli na kvantifikovaný údaj a to na leteckou vzdálenost v kilometrech od České republiky. Pokud bylo v odpovědi uvedeno více států, vybrali jsme ten nejvzdálenější.

Jelikož hrubý skór a vzdálenost dané země v kilometrech jsou obojí metrické proměnné, zvolili jsme Pearsonův korelační koeficient k ověření validity. Výsledek: **r = 0,36**, t (484) = 8.57, p= <0,001, jako míru účinku uvádíme koeficient determinace r^2 = 0,13. Podle p hodnoty bychom mohli uvést signifikantní výsledek, nicméně míru souvislosti bychom podle r-hodnoty řadili spíše mezi slabé korelace mezi veličinami. V praxi psychometrických testů však korelace mezi vnějším kritériem a skóry má tendenci vycházet v nízkých hodnotách.

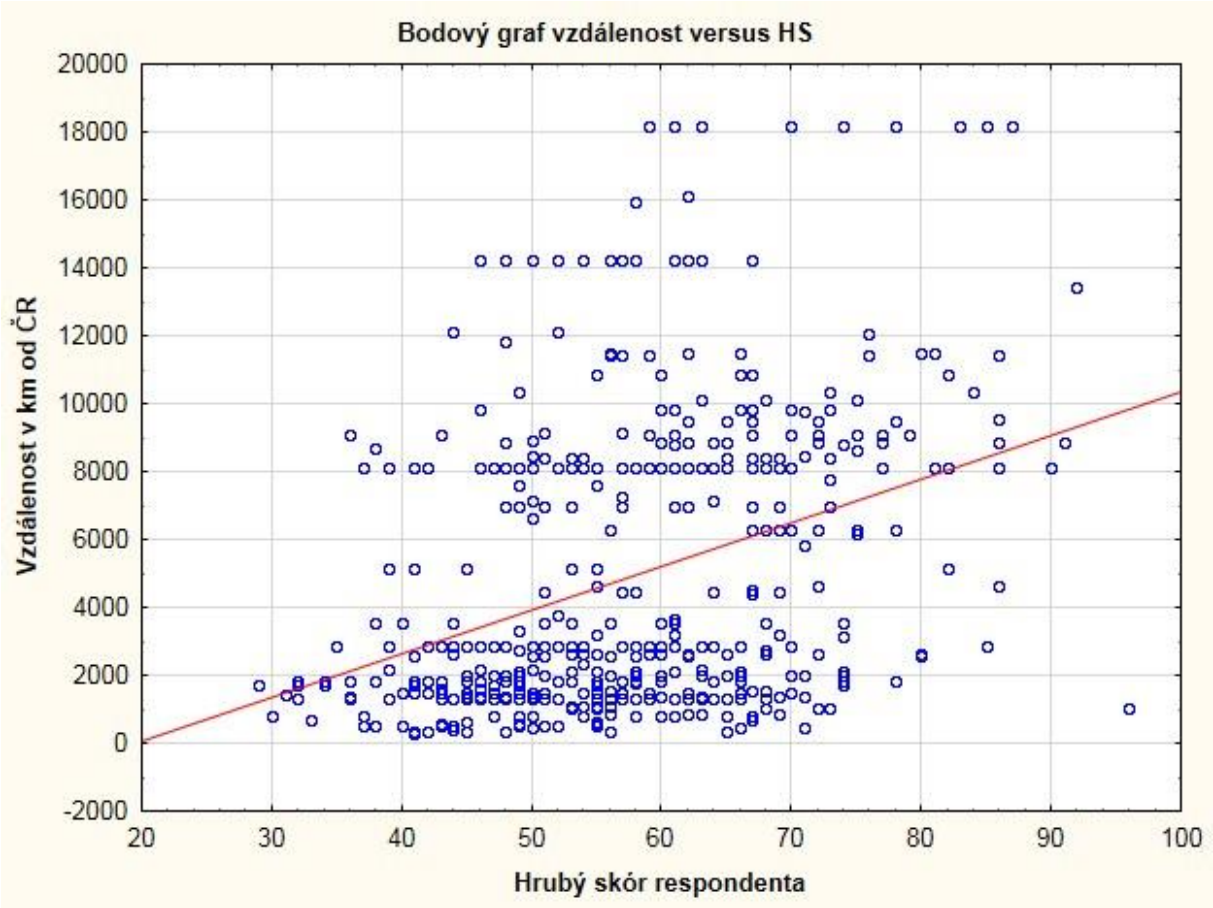

Graf 3: Bodový graf míra souvislosti mezi HS a vzdáleností zemí od ČR

Kromě korelace jsme využili pro ověření validity také t-test pro dva nezávislé výběry. Rozdělili jsme respondenty podle navštívené země, zda se nacházela v Evropě či mimo tento světadíl. Náš předpoklad byl, že respondenti, kteří vycestovali, mimo Evropu budou skórovat rozdílně, oproti respondentům, kteří zůstali v rámci cestování v Evropě.

Tabulka 2: Výsledky t-testu pro dva nezávislé výběry – cestování v EU a mimo EU

Průměr EU	Průměr mimo EU	t-hodnota	Stupně volnosti	p
53,673	60,477	-6,443	484	<0,001

Podle výsledků můžeme říci, že na hladině významnosti 0,05 existuje statisticky významný rozdíl mezi skórováním respondentů, kteří vycestovali mimo Evropu a respondenty, kteří cestovali pouze po Evropě. Jako míru účinku uvádíme hodnotu Cohenova d = -0,59. Tímto způsobem jsme ověřili validitu našeho testu vůči vnějšímu kritériu.

Orientační normy

Jelikož existuje statisticky významný rozdíl na hladině významnosti 0,05 (t-test: p hodnota s ohledem na 3 desetinná místa 0,000, tedy nižší než 0,05) mezi hrubými skóry mužů a žen, pracovali jsme s dvěma podsoubory při tvorbě norem. Pro míru účinku jsme vypočítali u tohoto t-testu Cohenovo d = - 0,52.

Tabulka 3: Tabulka výsledků t-testu pro t-test pro dva nezávislé výběry

Průměr skóru ženy	Průměr skóru muži	t-hodnota	stup. volnosti	p-hodnota
55,985	62,058	-5,709	565	<0,001

Z hlediska vztahu věku a hrubého skóru, jsme zjistili, že se průměr hrubého skóru s přibývajícím věkem snižuje. Post-hoc testy ukázaly pouze signifikantní rozdíl mezi druhou věkovou skupinou (25 – 35 let) a pátou věkovou skupinou (55 – 64), do které byly přidáni respondenti z šesté a sedmé věkové skupiny, neboť měli malé zastoupení. Jelikož se jednalo pouze o jeden rozdíl, rozhodli jsme se orientační normy vytvořit pouze v rámci pohlaví.

Tabulka 4: Jednotlivá pohlaví a jejich výsledky HS

	Pohlaví	Počet respondentů	Průměr HS	Min HS	Max HS	SD
Hrubý skór	ženy	396	55,985	29	92	11,6
Hrubý skór	muži	171	62,058	32	96	11,7

Vzhledem k těmto hodnotám jsme vytvořili převodní tabulku pro muže a ženy pro výpočet T-skóru od HS=20 do HS=100. Jelikož u obou podsouborů máme maximální hodnoty dost vysoké, dali jsme pro horní hranici tabulek maximálně možný skór, který lze v našem test získat.

Graf 5: Převod HS na T-skór

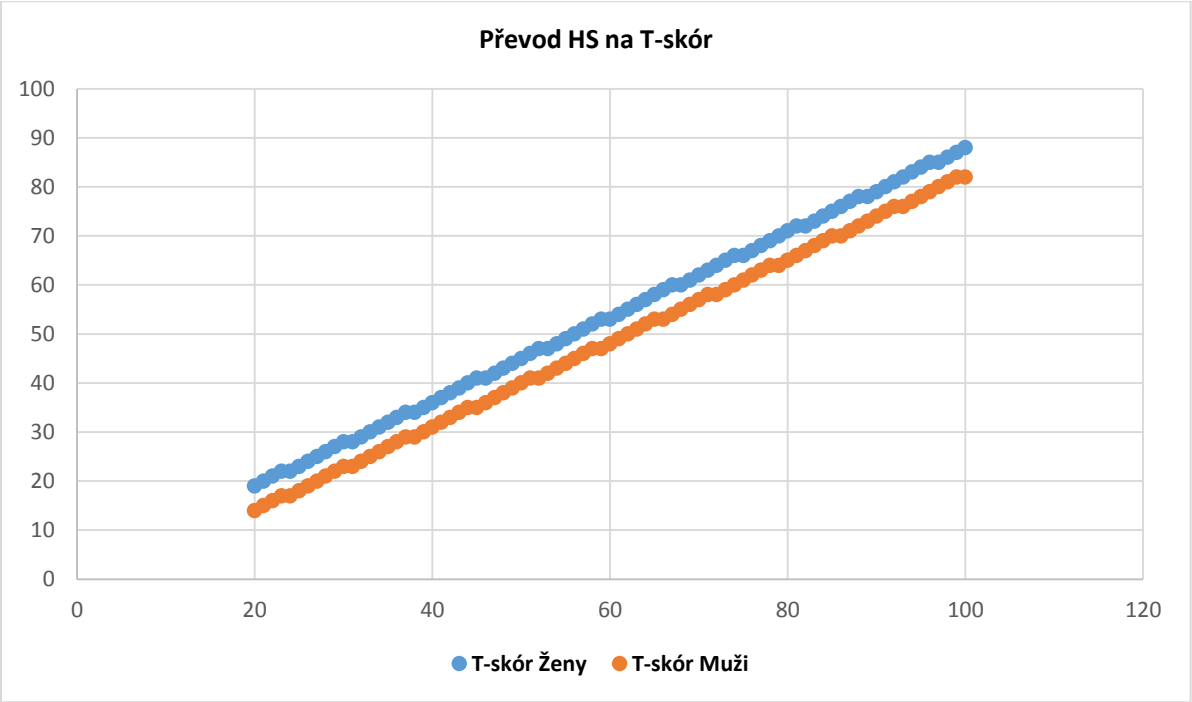

Tabulka 5: Tabulka převodu HS na T-skór

Hrubý skór	T-skór Ženy	T-skór Muži
20	19	14
21	20	15
22	21	16
23	22	17
24	22	17
25	23	18
26	24	19
27	25	20
28	26	21
29	27	22
30	28	23
31	28	23
32	29	24
33	30	25
34	31	26
35	32	27
36	33	28
37	34	29
38	34	29
39	35	30
40	36	31
41	37	32
42	38	33
43	39	34
44	40	35
45	41	35
46	41	36
47	42	37
48	43	38
49	44	39
50	45	40
51	46	41
52	47	41
53	47	42
54	48	43
55	49	44
56	50	45
57	51	46
58	52	47
59	53	47
60	53	48

Hrubý skór	T-skór Ženy	T-skór Muži
61	54	49
62	55	50
63	56	51
64	57	52
65	58	53
66	59	53
67	60	54
68	60	55
69	61	56
70	62	57
71	63	58
72	64	58
73	65	59
74	66	60
75	66	61
76	67	62
77	68	63
78	69	64
79	70	64
80	71	65
81	72	66
82	72	67
83	73	68
84	74	69
85	75	70
86	76	70
87	77	71
88	78	72
89	78	73
90	79	74
91	80	75
92	81	76
93	82	76
94	83	77
95	84	78
96	85	79
97	85	80
98	86	81
99	87	82
100	88	82

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.

Zhodnocení metody

Náš test nabízí poměrně rychlou screeningovou metodu odvážnosti daného jedince k cestování. Položky jsou formulovány rozmanitě, aby se respondent při vyplňování co možná nejméně „nudil“ a neodpovídal mechanicky. Větším počtem položek, jsme se snažili pokrýt většinu situací a aspektů spojených s cestováním. Přesto jsme si vědomi, že jsme ani zdaleka nepokryli všechny situace, které by mohly nastat a zároveň by vybízely jedince k odvaze.

Reliabilita testu byla ověřována jako vnitřní konzistence a jako stabilita v čase, přičemž v obou případech výsledky reliabilitu prokázaly. Validita našeho testu se v rámci korelace ukázala jako slabší souvislost, t-test však ukázal jasný a statisticky významný rozdíl. Domníváme se, že výběr vhodnější a lépe kvantifikované validační otázky je cestou ke zlepšení testu.

Slabinu v nízkém zastoupení starších věkových kategorií vidíme v oblasti virtuální formy našeho sběru dat. Kdybychom měli více respondentů starších šedesáti let v našem výzkumném souboru, předpokládáme, že bychom zaznamenali více signifikantních rozdílů mezi jednotlivými věkovými skupinami a následně bychom museli upravit normy s T-skóry i podle věkových skupin.

Domníváme se, že by mohlo být pro budoucí zkoumání zajímavé neporovnávat odvahu k vycestování do cílové destinace jen na základě vzdálenosti vzdušnou čarou, ale využít k hlubšímu zkoumání a porovnání například politické uspořádání dané země, převládající náboženství, míru kriminality, životní úroveň a jiné další aspekty. Zároveň zvýšit množství otázek i respondentů.

Pro budoucí výzkum také důrazně doporučujeme, aby si výzkumníci dopředu ošetřili otázku týkající se nejvzdálenější země, kterou respondenti navštívili a přiměli respondenty jednoznačně odpovědět jednu konkrétní cílovou zemi. Tím, že nám některé osoby podaly výčet různých zemí, čištění dat zabralo mnohem více času, než by bylo bývalo nutné.

Použitá literatura

- Goud, N. H. (2005). Courage: Its Nature and Development. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development,* 44(1), 102–116. doi:10.1002/j.2164-490x.2005.tb00060.x
- Plháková, A. (2008). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Pury, C. L. S., & Kowalski, R. M. (2007). Human strengths, courageous actions, and general and personal courage. *The Journal of Positive Psychology*, 2(2), 120–128. doi:10.1080/17439760701228813
- Rate, C. R., Clarke, J. A., Lindsay, D. R., & Sternberg, R. J. (2007). *Implicit theories of courage. The Journal of Positive Psychology,* 2(2), 80–98. doi:10.1080/17439760701228755

Seznam tabulek

- Tabulka 1: Vlastnosti položek
- Tabulka 2: Histogram jednotlivého zastoupení ve věkových kategorií
- Tabulka 3: Tabulka výsledků t-testu pro t-test pro dva nezávislé výběry
- Tabulka 4: Jednotlivá pohlaví a jejich výsledky HS
- Tabulka 5: Tabulka převodu HS na T-skór

Metoda popisovaná v tomto textu není skutečným psychologickým testem! Vznikla v rámci cvičení z psychometrie na KPCH FF UPOL a je pouze didaktickou pomůckou. Jakékoli jiné využití je na vlastní nebezpečí.